

Devlet Organlarının İşleme ve Yapılanmasında Değişmeler

Av. METİN ÖZDEMİR *Berlin*

1982 Anayasası'nın 6. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında: "Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir.

Türk Milleti, egemenliğini, anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır." düzenlenmesi yapılmıştır. Anayasanın 7., 8. ve 9. maddelerinde de egemenliğin kullanıldığı bu yetkili organların **Yasama, Yürütme ve Yargı** organları oldukları düzenlenmiştir. Anayasa-da, devlet organlarının oluşma, işleme ve yapılanmaları ile ilgili ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır.

Devlet organlarının olağan oluşma, işleme, ilişki ve yapılanmalarını belirleyen düzenlemelere göre:

Temel hak ve özgürlüklerin çok sınırlı ve güvencesiz olduğu ağır hukuksal ve maddi baskı koşullarında, sermaye sınıfının tekelinde oluşan **Yasama Organı, Yürütme Organı'na** vücut vermekte; **Yürütme Organı** da, **Yargı Organını** oluşturmaktadır.

Devlet organlarının yapılanma ve ilişkileri kuvvetler ayrılığı ilkesine göre dengeli ve uyumlu bir şekilde değil, otoriter bir yapılanma içinde ve baskıya dayalı olarak gerçekleşir.

Devlet organlarının işlemeleri de oluşma, ilişki ve yapılanmalarını belirleyen hukuksal ve maddi koşullar içinde ve çerçevesinde gerçekleşir.

Anayasada, devlet organlarının bu olağan işleme, ilişki ve yapılanmalarını belli koşullar altında değişikliğe uğratan ve bu koşullar altındaki yeni işleme, ilişki ve yapılanmalarını belirleyen düzenlemeler de getirilmiştir.

Devlet organlarının olağan işleme, ilişki ve yapılanmalarını değişikliğe uğratan anayasal koşulların ilki, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde olağanüstü yönetim usullerinden herhangi birinin ilan edilmiş olması; bir diğeri ise, olağanüstü yönetim usulünün yürürlükte olduğu bölge için geçerli olmak üzere kanun hükmünde kararname çıkarılmasıdır. Anayasanın 119., 120., 121. ve 122. maddelerine göre yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde olağanüstü yönetim usullerinden herhangi birinin ilan edilmesi ile beraber, olağanüstü yönetim usulünün yürürlükte olduğu bölgede artık yeni bir yasal durum oluşmakta; kişinin ve devletin hukuksal konumları bu yeni yasal durum tarafından yeniden tanımlanmakta ve belirlenmektedir. Oluşan bu yeni yasal durum içinde, olağanüstü yönetim usulünün ilan edildiği bölge için geçerli olmak üzere devlet organlarının işleme, ilişki ve yapılanmaları da değişikliğe uğramaktadır.

Anayasanın 91. maddesinin 1. fıkrasında, "**Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu'na kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir**" düzenlemesi getirilmiştir.

Fıkranın devamında ise nelerin kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemeyeceği istisnalar şeklinde belirtilirken, "**Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere...**" ifadesi ile getirilen bu istisnaların sıkıyönetim ve olağanüstü haller için geçerli olmadığı, bu hallerde kanun hükmünde kararname-

lerle her türlü konunun düzenlenebileceği hükme bağlanmıştır. Yine, 91. maddenin 5. fıkrasında, "**Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'nun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır**" yolunda getirilen düzenleme ile sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde çıkarılacak kanun hükmündeki kararnamelerin tabi olacağı hükümlerin, olağan dönemlerde çıkarılacak kanun hükmündeki kararnamelerin tabi olacağı hükümlerden farklı olabileceği düzenlenmesi yapılmıştır.

Olağanüstü yönetim usullerinin tümünde, gerek olağanüstü hallerde ve gerekse sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde, anayasanın 121. maddesinin 3. fıkrası ve 122. maddesinin 2. ve 3. fıkralarına istinaden, olağanüstü yönetim usulü süresince, cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu olağanüstü yönetim usulünün gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir.

Anayasanın 121. maddesinin 3. fıkrası ve 122. maddesinin 2. ve 3. fıkralarında getirilen düzenlemelere göre olağanüstü yönetim usullerinde çıkarılacak kanun hükmündeki kararnameler, cumhurbaşkanının başkanlığında toplanacak Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılır. Cumhurbaşkanının katılmadığı Bakanlar Kurulu, olağanüstü yönetim usullerinde kanun hükmünde kararname çıkarmaz.

Anayasanın 148. maddesinin 1. fıkrasında "**...Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmündeki kararnamelerin şekil ve esas bakımından anayasaya aykırılığı**

iddiasıyla, Anayasa Mahkemesi'nde dava açılmaz" yolunda yapılan düzenleme ile olağanüstü yönetim usullerinde çıkarılacak kanun hükmündeki kararnameler anayasal yargı denetimini dışında bırakılmıştır. Bu hallerde çıkarılacak kanun hükmündeki kararnameler anayasal yargı denetimine tabi değildir.

Yürütme organı yapacağı bu yasama görevini, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden çok daha geniş yetkilerle sahip olarak ve çok daha güçlü bir şekilde yerine getirecektir. Önce, **Yürütme Organını** yapacağı bu yasama görevi anayasal yargı denetimine tabi değildir. Sınırsız bir yasama görevidir.

Olağanüstü yönetim usullerinde, cumhurbaşkanının başkanlığında toplanacak Bakanlar Kurulu, kanun hükmünde kararname çıkarma yoluyla yargı denetimine tabi olmayan sınırsız bir **Yasama** görevi de yapacaktır. **Yürütme** ve **Yasama** görevleri, **Yürütme Organı** tarafından yerine getirilecektir. Böylece, **Yürütme** ve **Yasama** görevleri bir organda, **Yürütme** organında birleşecektir. **Yargı** organını oluşturmayı ve işlemlerini denetim altına almayı olağan dönemin düzenlemeleri ile üstlenmiş bulunan **Yürütme** organı, olağanüstü yönetim usullerinde kanun hükmünde kararname çıkarma yoluyla yargı denetimine tabi olmayan sınırsız bir **Yasama** görevi de yapacaktır. Böylece, olağan dönemin otoriter rejim koşullarında hâkimiyet ve bağımlılıkla tanımlanan devlet organlarının işleme, ilişki ve yapılanması, olağanüstü yönetim usullerinde köklü bir değişikliğe uğrayarak **Yürütme** organı hâkimiyetinde güçlü bir monolitik yapılanmaya dönüşecektir.